

PROBLÉMY SLOVENSKÉHO PRAVOPISU ČIARKY Z HĽADISKA FORMY

Marek Mikušiak

*Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Trnava*

MIKUŠIAK, Marek: Problems with the Codified Punctuation Rules for the Slovak Language in Terms of Form. *Slovak Language*, 2021, Vol. 86, No 2, pp. 230 – 253.

Abstract: The aim of this paper is to explore certain significant problems with the officially codified punctuation rules for the Slovak language related to comma. Firstly, the principles of the well-formed orthographic system are introduced as a methodological basis for a rational discussion about the possibilities of an orthographic reform. Next section deals with general arguments in favour of a simplification of the official comma rules for the Slovak language and it is followed by the analysis of the particular formal problems of the punctuation system. With regard to identified problems I argue that we should change the classification system of the rules, reduce some redundant elements and make the rules more specific, so they are functionally justified, intuitive, and unambiguous. The paper also includes specific proposals for a formal simplification of the rules to improve user friendliness of the official Slovak punctuation rules.

Key words: comma, Slovak punctuation, orthography, punctuation rules, spelling reform

ÚVOD

Pravopisná sústava je systém konvencií umožňujúci písomnú reprezentáciu jazykových prejavov. Aj keď možno vytvoriť viacero alternatívnych pravopisných sústav, roky zaužívané pravopisné konvencie sa nezvyknú meniť ani príliš často, ani príliš radikálne. V spoločnosti etablovaný pravopis má svoju prirodzenú zotrvačnosť, pretože dynamika jazykových štruktúr nás spravidla nenúti meniť princípy, ktorými sa riadime pri písaní. Navyše, ak sa nimi riadime sústavne a dlhodobo, upevňujeme si silné návyky, zodpovedné za emocionálny odpor voči zmenám daných pravidiel. Prečo sa však napriek tomu objavujú pokusy o väčšiu či menšiu reformu pravopisnej sústavy? Hlavný dôvod štandardne spočíva v snahe optimalizovať pravopisný systém tak, aby funkčne vyhovoval aktuálnym požiadavkám komunikačnej praxe a zároveň bol jednoduchší a/alebo racionálnejší.

V tomto príspevku sa zameriam na niektoré významné problémy súčasného slovenského pravopisu čiarky a na možnosti jeho optimalizácie. Pod „optimalizáciou“ rozumiem úpravu pravopisného systému v súlade s nasledujúcimi princípmi dobre utvorenej pravopisnej sústavy:

a) *princíp systémovosti* – pravopisný systém by mal byť konzistentný a mal by obsahovať čo najmenej lokálne platných pravidiel (tzv. výnimiek);

b) *princíp funkčnosti* – pravopisný systém by mal funkčne zodpovedať aktuálnym požiadavkám komunikačnej praxe;

c) *princíp jednoduchosti* – pravopisný systém by mal byť čo najjednoduchší, a to s ohľadom na i) znenie a klasifikáciu pravidiel, ii) systém pravidiel a iii) intuitívnosť pravidiel.

1. O POTREBE PRAVOPISNEJ REFORMY

Od poslednej výraznejšej reformy slovenského pravopisu čiarky uplynulo 30 rokov. V predhovore k 1. vydaniu *Pravidiel slovenského pravopisu* z roku 1991 sa ako všeobecný dôvod pravopisnej reformy uvádza potreba reagovať na aktuálny stav jazyka a spoločenských potrieb. Deklarovaným cieľom pravopisnej komisie bolo hlavne zjednodušenie pravopisnej sústavy a jej racionalizácia, pričom úsilie o racionalizáciu pravopisu čiarky viedlo ku kodifikácii pravidla o písaní čiarky pred priraďovacími spojkami *a, i, aj, ani, alebo, či* (pozri nižšie).

Samozrejme, súčasná kodifikácia pravopisu čiarky sa od tej predchádzajúcej líši v mnohých ďalších ohľadoch. Namiesto odborného posudzovania týchto odlišností je však dnes oveľa dôležitejšie posúdiť aktuálne kodifikovaný pravopis čiarky so zreteľom na to, do akej miery vyhovuje súčasným spoločenským potrebám.

Podľa J. Kačalu (2009b, s. 30) širšia kultúrna verejnosť prijala PSP z roku 1991 pozitívne a kodifikované pravidlá sa osvedčili aj v praxi (t. j. nespôsobujú žiadne problémy ani vo vyučovaní, ani v publicistike, ani pri tvorbe legislatívnych textov a pod.). Uvedený záver však nemožno priamočiaro premietnuť do hodnotenia súčasného pravopisu čiarky. Nemáme totiž k dispozícii bližšie informácie o zmieňovaných hodnotiteľoch z radov „širšej kultúrnej verejnosti“ (približný počet hodnotiteľov, vzdelanie, pomer súhlasných a nesúhlasných stanovísk k jednotlivým bodom pravopisnej reformy) ani o metodike kontroly potenciálnych pravopisných problémov (nezaregistrovaný/neohlásený problém $\neq$ neexistujúci problém). Navyše, novšie zistenia vedú skôr k opačnému záveru: prekladatelia, novinári, redaktori a hlavne učitelia slovenského jazyka dnes volajú po určitom zjednodušení pravidiel. Vyplýva to z prieskumu realizovaného v roku 2020 na vzorke 108 respondentov, v rámci ktorého sa za úplné zachovanie *statusu quo* vyjadrilo len 12 % opýtaných (bližšie pozri Mikušiak 2021). O potrebe zjednodušiť pravopis čiarky pritom svedčí aj prieskum I. Vančovej (2009), mapujúci výlučne názory učiteľov slovenského jazyka.

Návrhy úprav na zjednodušenie pravopisu možno podľa miery potenciálneho vplyvu na pravopisné zvyklosti jazykovo vzdelaných používateľov slovenčiny rozdeliť na *formálne* a *obsahové úpravy*. Formálne úpravy nevedú k zmenám pravopisných zvyklostí, spočívajú v zmene usporiadania a znenia pravidiel alebo precizujú systém na úrovni *de iure*. Obsahové úpravy spočívajú v zmene pravopisného systému s potenciálom aktuálne pravopisné zvyklosti meniť.

V slovenských jazykovedných kruhoch sa už dlhšie diskutuje o potrebe vytvoriť nové PSP, ktoré budú v porovnaní s tými aktuálnymi používateľsky prívetivejšie. Reformovať aktuálne PSP s ohľadom na túto požiadavku znamená realizovať prinajmenšom výrazné formálne úpravy. Vo všeobecnosti je potrebné aktualizovať textové exemplifikácie (pravopisné javy hodno ilustrovať nielen príkladmi z beletrie, ale aj z bežnej komunikačnej praxe), zredukovať nepotrebné informácie a zmodernizovať dizajn, t. j. grafické spracovanie aj usporiadanie obsahových prvkov (pozri Bosák 2009; Mislovičová 2009). K tomu treba dodať, že prinajmenšom v rámci pravopisu čiarky je namiesto aj formálna zmena znenia niektorých pravidiel. Spoločným menovateľom všetkých formálnych úprav by, samozrejme, mala byť optimalizácia pravopisnej sústavy so zreteľom na spomínaný princíp jednoduchosti.

2. KLASIFIKAČNÝ SYSTÉM PRAVIDIEL PÍSANIA ČIARKY

2.1 Klasifikácia a usporiadanie

V PSP¹ tvoria normy písania čiarky sústavu 38 pravidiel doplnených o niekoľko spresňujúcich poznámok či pravopisných upozornení. Základné usporiadanie pravidiel vychádza z klasifikácie funkcií čiarky, pričom niektoré pravidlá sú združené do skupín podľa príslušnosti k určitému syntaktickému javu (voľný vetný člen, podradňovacie súvetie, viacnásobný vetný člen, priradňovacie súvetie). Tento systém klasifikácie a usporiadania má určité systémovolingvistické zdôvodnenie, nezodpovedá však požiadavke používateľsky prívetivej sústavy pravidiel.

Pravidlá písania čiarky sú v PSP uvedené v troch hlavných kapitolách o vyčleňovacej, pripájacej a odčleňovacej funkcii čiarky. Tieto funkcie bližšie objasnil J. Horecký (1995), v textovej časti PSP sa však spomínajú bez vysvetlenia. Problém je v tom, že slovu „odčleniť“ štandardne rozumieme v zmysle *vyčleniť* (pozri KSSJ, 2020) a čiarkou odčlenené časti zas možno v niektorých prípadoch vnímať aj ako čiarkou pripojené (napr. pričlenený vetný člen, ktorý je podľa PSP čiarkou odčlenený; pozri kap. 2.4.3.). Na podobný problém upozornil aj J. Findra (1992), podľa ktorého čiarku v jednoduchom podradňovacom súvetí vnímame skôr ako prostriedok pripojenia vedľajšej vety (a nie jej vyčlenenia, ako sa od r. 1991 uvádza v PSP). Pravdaže, ak by boli termíny „vyčleňovanie“, „odčleňovanie“ a „pripájanie“ definované s ohľadom na praktický zmysel tohto terminologického rozlišovania, Findrova pripomienka by bola irelevantná, resp. zrejme by sa medzi pripomienkami k PSP ani neobjavila.

Z praktického hľadiska je kľúčové rozlišovať na jednej strane pripájanie a odčleňovanie a na druhej strane vyčleňovanie. Zatiaľ čo na pripojenie alebo odčlenenie

¹ Bližšie neurčenú skratku „PSP“ v texte používam na označenie aktuálnych PSP (2013).

konkrétneho výrazu používame jednu čiarku, na vyčlenenie sú potrebné dve (ak nejde o vyčlenenie výrazu na začiatku alebo na konci formulácie, keď stačí jedna čiarka). Definovať rozdiel medzi vyčleňovaním na jednej strane a pripájaním/odčleňovaním na strane druhej je však podstatné predovšetkým vo vzťahu k interpretácii konkrétnych pravidiel, pretože klasifikácia založená na odlišovaní funkcií čiarky (hoci aj definovaných) je problematická. Usporiadanie pravidiel tu totiž vedie k neintuitívnemu zaradeniu pravidiel o podrad'ovacích súvetiach do skupiny s pravidlami o osloveniach alebo citoslovciach.

Podradené vety sú z psychologického hľadiska základnou jazykovou kategóriou, intuitívne ich vnímame ako niečo úplne iné, než sú oslovenia či citoslovčia. Napokon, ani z lingvistického hľadiska nejde o syntaktické konštrukcie rovnakého druhu; všetky síce pravopisne vyčleňujeme, ale kým oslovenia či citoslovčia fungujú ako samostatné výpovede s osobitou komunikačnou funkciou, podradené vety takto nefungujú. Okrem toho oslovenia či citoslovčia použité vo vete nikdy neovplyvňujú na referenciu nominálnych skupín (na to, o čom vetou vypovedáme; pozri aj nižšie). Podradené vety (konkrétne vzťahné vety) takýto vplyv mať môžu – ak ich z formulácie vypustíme, referencia nominálnej skupiny sa môže zmeniť. Syntaktická motivácia vyčleňovania oslovení je teda úplne iná než v prípade podradených viet.²

So zreteľom na praktické používanie PSP je však podstatné hlavne to, že pravidlá písania čiarky platné pre podrad'ovacie súvetia si nefixujeme podľa inšancií žiadnej inej, štruktúrne podobnej kategórie. Kým povedzme vyčleňovanie hodnotiacich častíc môžeme vnímať ako analogické vyčleňovaniu vsuviek (v oboch prípadoch ide o voľne vloženú sekundárnu výpoveď), pravidlo o vyčleňovaní podradených viet si nemožno zafixovať podľa žiadnej spoľahlivej analógie. Vzhľadom na to by v používateľsky prívetivej klasifikácii mali byť podrad'ovacie súvetia spracované v samostatnej, hlavnej kapitole. Klasifikácia v takom prípade nebude založená na identifikácii funkcie čiarky, ale na prirodzenom povedomí o syntaktickej role príslušnej jazykovej jednotky.

Podľa tohto princípu možno pravidlá jednoducho rozdeliť na 1) pravidlá o priradených vetách a vetných členoch, 2) pravidlá o podradených vetách a 3) pravidlá o voľne vložených a pripojených častiach.

2.2 Klasifikačná redundancia

Prijat' navrhovaný klasifikačný princíp znamená čiastočne sa vrátiť k PSP z roku 1971, kde sa v § 168 *Všeobecné pravidlá* píše:

„1. Čiarkou sa oddeľujú jednotlivé členy viacnásobného výrazu, ak nie sú spojené zlučovacou spojkou *a*, *i*, *aj*, *ani* alebo spojkou *alebo*.

² Iné je to v angličtine, ktorej pravopisná sústava zachytáva rozdiel medzi tzv. identifying relative clauses a non-identifying relative clauses. Vplyv vzťahnej vety na nominálnu skupinu sa v angličtine pravopisne signalizuje analogicky, ako to robíme v slovenčine v prípade voľných a tesných prívlastkov.

2. Čiarkou sa oddeľujú samostatné vety, ak nie sú spojené zlučovacou spojkou *a*.
3. Čiarkou sa oddeľuje podradená veta od nadradenej.
4. Čiarkou sa oddeľujú vložky, dodatky a vysvetlivky, ktoré sú do základnej vety voľne vložené alebo k nej voľne priradené a tvoria samostatný rytmický celok“ (PSP, 1971, s. 94).

V PSP z roku 1971 sú tieto všeobecné zásady ďalej rozpracované v častiach o čiarkach v jednoduchých vetách (§ 169), v súvetí (§ 170) a v časti o vloženej vete (§ 171). Toto triedenie malo svoje opodstatnenie, pretože, ako sme videli, v minulosti platili pre vetné a nevetné priradenia odlišné pravidlá. Od roku 1991 však platí, že pred spojkami *a*, *i*, *aj*, *ani*, *alebo*, *či* nemusíme písať čiarku ani pri nevetných, ani pri vetných priradeniach. Došlo teda k citeľnému zjednoteniu zápisov pred priradovacími spojkami (hoci pri tých vetných platí variantnosť), v dôsledku čoho členenie pravidiel podľa druhu priradovania (vetné vs. nevetné) stráca opodstatnenie. Samozrejme, problém, na ktorý tu narážame, nespočíva v samotnom triedení pravidiel, ale v tom, že následkom tohto triedenia je redundancia. Porovnajme napríklad pravidlá pre nevetné a vetné priradenia so spojkou *a to*:

1) „Čiarka sa píše aj pred spojkovým výrazom *a to*, ktorý má zvyčajne stupňovací význam, napr. *Nastáva nečakaný, a to až revolučný zlom v myslení*“ (PSP, 2013, s. 103).

2) „Čiarka sa píše pred spojkovým výrazom *a to* s vysvetľovacím (dôvodovým) významom, napr. *Ledva sme sa pomestili do autobusu, a to ešte neprišli všetci*“ (ibid., s. 104).

Odhladnuc od faktu, že spojka *a to* nemá v exemplifikácii druhého pravidla vysvetľovací význam, hlavný problém citovaných pravidiel spočíva v tom, že kodifikujú to isté: písanie čiarky pred spojkovým výrazom *a to*. Podobne redundantné sú pravidlá týkajúce sa tzv. dvojitých spojok typu *ani – ani* a viaceré ďalšie.

Osobitým druhom pravopisnej redundancie sú podpravidlá, ktoré jasne vyplývajú z nadradeného, všeobecného pravidla. Tento druh klasifikačnej redundancie sa v PSP objavuje najmä v časti o viacnásobných vetných členoch, kde nájdeme podpravidlá pre jednotlivé vetné členy.³ Prostredníctvom týchto podpravidiel sa bližšie konkretizuje, na aké druhy jazykových konštrukcií sa vzťahuje dané všeobecné pravidlo. O klasifikačnej redundancii tu možno hovoriť preto, lebo pravopisné riešenie si čitateľ dokáže vo väčšine prípadov odvodiť na základe porozumenia pojmu *viacnásobný vetný člen* a prirodzenej schopnosti usudzovať analogicky podľa vzorových exemplifikácií. Inak povedané, pokiaľ čitateľa netreba v jednotlivých odsekoch upozorňovať na to, že čiarkami vyčleňujeme podmetové

³ Namiesto štandardnej postupnosti aa), ab), ac)... sú tieto podpravidlá v PSP označené v postupnosti aa), bb), cc)...

vedľajšie vety, predmetové vedľajšie vety, doplnkové vedľajšie vety a pod., nie je potrebné upozorňovať ho v samostatných odsekoch ani na pripájanie viacnásobných podmetov, predmetov, doplnkov a pod. To, na čo treba v tejto súvislosti upozorniť, sú javy, ktoré v praxi spôsobujú problémy: zapisovanie prívlastkov a príslovkových určení. Na objasnenie prípadov s inými vetnými členmi postačuje uviesť k všeobecnému pravidlu príslušné exemplifikácie – tak ako sú exemplifikácie uvedené v časti o vedľajších vetách.

3. PÍSANIE ČIARKY VO VETÁCH S VOĽNE VLOŽENÝMI/PRIPOJENÝMI ČASŤAMI (VOĽNE ZAPOJENÝMI ČASŤAMI)

Formálnou redukciou pravidiel možno zvýšiť mieru prístupnosti pravopisnej sústavy bežnému používateľovi. Tento efekt je o to výraznejší, o čo náročnejšie sú pôvodné pravidlá sformulované. V PSP sa v kapitole o čiarkke využíva hlavne terminológia závislostnej syntaktickej teórie, ktorá je pre bežného čitateľa pomerne náročná, v dôsledku čoho sa pri osvojovaní niektorých pravidiel čitateľa opierajú viac o príklady než o sformulované zásady. Aj vzhľadom na to je namieste určitá klasifikačná (a tým aj terminologická) redukcia. Zjednodušiť pravopisnú sústavu na úrovni znenia pritom neznamená nahradiť exaktné formulácie menej exaktnými. Redukcia syntaktickej terminológie je prípustná len potiaľ, pokiaľ prispieva k formálnemu zjednodušeniu pravidiel bez vplyvu na presnosť ich znenia.

Na formálne zjednodušenie klasifikačného systému pravopisu čiarky môžeme o. i. uplatniť pojem *voľne vlozenej/pripojenej časti*, príp. pojem *voľne zapojenej časti*. V reči voľne zapojené časti spravidla intonačne vyčleňujeme, a čím je takéto intonačné vyčlenenie v konkrétnych prípadoch prirodzenejšie, tým intuitívnejšie je v daných prípadoch pre bežného používateľa slovenčiny aj grafické vyčlenenie. Vo všeobecnosti platí, že zásada o pravopisnom vyčleňovaní voľne zapojených častí je nielen základná (nevyplýva zo zásad o priradovaní či podradovaní), ale aj intuitívne zrozumiteľná. Svedčí o tom aj fakt, že termín „prístavok“ používajú laici práve vo význame *voľne vložená časť* – ako „prístavok“ totiž označujú aj niektoré voľné prívlastky či vsuvky. Súvisí to, samozrejme, s tým, že pri osvojovaní si pravidla o vyčleňovaní *prístavku* si žiaci primárne všimajú jeho voľnú zapojenosť (hoci identifikovanú skôr intonačne než sémanticky) a nie vlastnú gramatickú charakteristiku tejto polopredikatívnej konštrukcie.

3.1 Čiarka pri písaní vsuvky, prístavku, doplnku, dodatku

Všeobecnú zásadu o voľne vložených/pripojených častiach v PSP nenájde, v istej podobe však bola uvedená v PSP z roku 1971, kde sa v tejto súvislosti píše o oddeľovaní tzv. vložiek, dodatkov a vysvetliviek. Bez ohľadu na použitú terminológiu je zrejmé, že daná všeobecná zásada prispieva k lepšej prehľadnosti a ľah-

šej osvojiteľnosti pravopisu čiarky. Príslušné pravopisné pravidlá sa pritom dajú usporiadať podľa *vzorov* voľne zapojených častí (vsuvka pre časti s povahou samostatnej výpovede, prístavok pre nevetné časti), a to od evidentnejších po menej evidentné prípady. Navyše, na adekvátne zachytenie všetkých druhov vyčleňovaných konštrukcií niektoré súčasné pravidlá nepotrebujeme. Napríklad pravidlo o vyčleňovaní tzv. *konštrukcií s trpným prídastím vyjadrujúcich isté postoje, hodnotenie* (konštrukcií typu *logicky vzaté, schematicky vyslovené*) spadá pod vyčleňovanie vsuviek (v širšom chápaní). Porovnajme v tejto súvislosti nasledujúce vety:

(1) *Boli sme, stručne povedané, premotivovaní.*

(2) *Boli sme, keď to poviem stručne, premotivovaní.*

V oboch prípadoch sú čiarkami vyčlenené sprievodné, metajazykové komentáre, ktoré intuitívne vnímame ako voľne zapojené do inak úplnej vety a ktoré môžeme presunúť na jej začiatok alebo koniec.

Podobným spôsobom sa môžeme vyrovnáť aj s pravidlom o voľne pripojených rozvitých doplnkoch. Čiarka vo vetách s voľne pripojenou doplnkovou konštrukciou totiž nezávisí od charakteristiky danej konštrukcie ako doplnkovej ani od toho, že je rozvitá – podstatné je len jej voľné zapojenie. Pravdaže, ak je doplnková konštrukcia zároveň prechodníkovou konštrukciou, tak o vyčleňovaní rozhoduje práve rozvitosť – pravopis čiarky tu však vyplýva zo samostatného pravidla o prechodníkových konštrukciách, a teda pravidlo o rozvitých doplnkoch nepotrebujeme ani s ohľadom na tento typ poloviet. Skrátka, spôsob zápisu viet s doplnkovými konštrukciami bez prechodníka jednoznačne vyplýva zo všeobecného pravidla o voľne zapojených častiach a zo vzorových príkladov (bez ohľadu na to, či sú exemplifikáciami voľných doplnkov alebo voľných prívlastkov).

Napokon v súvislosti s voľne zapojenými časťami treba spomenúť ďalšie dve pravidlá, ktoré s ohľadom na funkcionalitu pravopisu čiarky nevyhovujú princípu jednoduchosti: pravidlo o osamostatnených vetných členoch a pravidlo o pričlenených vetných členoch. Obe pravidlá totiž vyplývajú zo všeobecnej zásady o vyčleňovaní *oddatočne pripojených častí*. To, či datatočne pripojenú časť tvorí osamostatnený vetný člen alebo pričlenený vetný člen, je z hľadiska pravopisu čiarky irelevantné – tak ako je povedzme zo syntaktického hľadiska irelevantné to, či sa v pozícii osamostatneného vetného člena nachádza slovo alebo slovné spojenie. V súvislosti s pravidlom o datatočne pripojených častiach (dodatkoch) je oveľa dôležitejšie poukázať na funkčne podmienenú variantnosť zápisov, ktorá vyplýva z toho, že aj integrálna súčasť vety môže byť v niektorých prípadoch autorom vyčlenená ako dodatok. Napríklad:

(3) *Vyspevovali na celú ulicu do piatej rána.*

(4) *Vyspevovali na celú ulicu, do piatej rána.*

Medzi exemplifikáciami pravidla o voľne vložených/pripojených častiach, prípadne podpravidla o dodatočne pripojených častiach, treba, samozrejme, uviesť aj vety s dodatkami začínajúcimi priradovacou spojkou:

(5) *Pridem, a veľmi rád.*

Z hľadiska funkcionality pravopisnej sústavy však nie je detailná syntaktická klasifikácia týchto exemplifikácií opodstatnená.

3.2 Čiarka pri písaní voľných prívlastkov

Medzi konštrukcie, ktorým sa pri výučbe pravopisu štandardne venuje osobitá pozornosť, patria o. i. aj voľné prívlastky. Keďže prívlastkové polovetné konštrukcie predstavujú problematický pravopisný jav, je bezpochyby potrebné objasniť ho aj v samotných PSP. Na tento účel sa v PSP nachádza poznámka o tesných prívlastkoch:

„Čiarkami sa nevyčleňuje tesný prívlastok stojaci za nadradeným členom (tesný postponovaný prívlastok), ktorý je významovo úzko spätý s obsahom celej vety (ak má mať veta daný význam, nemožno ho z nej vypustiť), napr. *Dom postavený na piesku sa ľahko zrúti*. Čiarkami sa nevyčleňuje tesný prívlastok so spojkou *ako*, napr. *Jazyky ako slovenčina a čeština sú západoslovanské*. – *Z takých bylín ako mäta, ľubovník sa varí čaj*, ako ani prívlastok typu *my Slováci*, napr. *My Slováci od vekov žijeme medzi Tatrami a Dunajom*.“ (PSP, 2013, s. 100)

Teoretické vysvetlenie rozdielu medzi voľným a tesným prívlastkom sa tu výrazne opiera o príklady. Správna interpretácia poznámky o tesnom prívlastku totiž závisí od schopnosti čitateľa usúdiť na základe porovnania exemplifikácií voľných a tesných prívlastkov, v akom zmysle sa vo všeobecnej poučke píše o význame a obsahu vety. Ako ukazuje aj školská prax, pre časť čitateľov je tento interpretačný úsudok triviálny, iní s ním však majú väčšie či menšie ťažkosti. Interpretčné problémy tu pritom nemožno určiť výlučne ako problémy na strane čitateľa. Podstatným spôsobom súvisia tak s uvedeným teoretickým vysvetlením, ako aj s exemplifikáciami.

Voľný prívlastok v PSP (ibid.) ilustrujú vety:

(6) *Dievčence, opášané bielymi zásterami, roznášali jedlá.*

(7) *Kráčal popod brezy, zaprášené inovatou.*

(8) *Vo dvore ležal zelený súmrak, presýtený vôňou surovej zeme.*

Z uvedených exemplifikácií v skutočnosti obsahuje voľný prívlastok len jedna (7), vo zvyšných dvoch sú doplnky. Treba však povedať, že z praktického (pravopisného) hľadiska je tu rozlišovanie medzi prívlastkom a doplnkom irelevantné; príklady čitateľ intuitívne vníma ako formálne identické (ako prislúchajúce k otázke *Kto-*

ré?/Aké?, resp. *Ktorý?/Aký?*). Vzhľadom na nevšednú obraznosť vety (8) môžeme zároveň predpokladať, že čitatelia sa pri interpretácii pravidla o voľnom prívlastku opierajú hlavne o prvé dva príklady (6, 7). Ako sme videli, podľa tohto pravidla napríklad v prvej vete (6) vyčleňujeme časť *opášané bielymi zásterami*, pretože ide o konštrukciu, po vypustení ktorej sa význam danej vety nezmení. Takéto vysvetlenie je však problematické, a to z dvoch dôvodov.

Prvý spočíva v tom, že po vypustení voľného prívlastku sa, prísne vzaté, význam vety mení (ak chceme byť ešte presnejší, nemôžeme tu hovoriť dokonca ani o *jednej a tej istej vete*); to, čo sa nemení, je referencia príľahlej nominálnej skupiny.⁴ Druhý dôvod spočíva v tom, že uvedená exemplifikácia predpokladá porozumenie, ku ktorému má sama prispieť; časť *opášané bielymi zásterami* totiž nedokážeme identifikovať ako voľný „prívlastok“, ak neberieme do úvahy grafický zápis s čiarokami, a grafický zápis s čiarokami zas môžeme brať do úvahy až vtedy, keď rozumieme pravidlu o voľnom prívlastku.

Pozrime sa najprv bližšie na problém vágneho vysvetlenia podstaty tesného prívlastku. Ako už bolo povedané, tesný prívlastok sa od voľného neodlišuje tým, že ovplyvňuje význam vety, ale tým, že ovplyvňuje referenciu príľahlej nominálnej skupiny. Ak by však znenie pravidla obsahovalo odkaz na „referenciu nominálnej skupiny“, tak by pre bežného čitateľa nebolo príliš zrozumiteľné. Vyvstáva teda otázka, akým spôsobom možno vysvetliť podstatu tesného prívlastku jednak presne a jednak dostatočne jednoducho.

V PSP z roku 1971 sa v tejto súvislosti používa pojem *významového rozsahu* a v súčasnej jazykovede sa zas môžeme stretnúť s pojmom *reštriktívnej konštrukcie* v zmysle konštrukcie ovplyvňujúcej pravdivostnú hodnotu vety (pozri napr. Vaňko, 2009, s. 79; Ivanová, 2016, s. 127). Azda najjednoduchšie však možno tesný prívlastok definovať ako prívlastkovú konštrukciu podieľajúcu sa na identifikácii toho, o čom danou vetou vypovedáme (t. j. na identifikácii referencie nominálnej skupiny). Vzhľadom na to môžeme poznámku o tesnom prívlastku sformulovať aj takto:⁵

(N1) Čiarkami nevyčleňujeme prívlastkové konštrukcie, ktoré sú do vety zapojené tesne. Na rozdiel od voľného prívlastku sa tesný prívlastok podieľa na identifikácii toho, o čom presne vetou vypovedáme; ak by sme ho z vety vypustili, predmet našej výpovede by sa zmenil. Porov. *Deti navštevujúce základnú školu majú vstup zadarmo.* – *Deti majú vstup zadarmo.*

⁴ Zjednodušene povedané, voľný prívlastok neovplyvňuje referenciu substantívnej časti, na ktorú sa viaže. Bližšie k pojmu *nominálnej skupiny* pozri [4].

⁵ Konkrétne návrhy znenia jednotlivých pravidiel alebo poznámok k pravidlám budem označovať systémom N1, N2, N3 atď.

Druhý problém, na ktorý sme pri pravidle o voľnom prívlastku narazili, môžeme odstrániť jednoduchou zmenou exemplifikácií. Optimálnym riešením je uvedenie takých príkladov, kde nie je ani teoreticky možné pochopiť voľný prívlastok ako tesný (t. j. kde nie je zápis bez čiarky/čiarok zmysluplný); napr.:

(9) *Minulý rok, pamätný najmä vďaka úspechom našich športovcov, bol vskutku výnimočný.*

(10) *Jej otec, vysoký takmer dva metre, vzbudzoval prirodzený rešpekt.*

(11) *Navštívila hlavné mesto Francúzska, označované za mesto lásky.*

Exemplifikácie tohto typu majú potenciál pomôcť čitateľovi osvojiť si pravidlo o voľnom prívlastku jednoduchšie, a to vďaka jasnému kontrastu s exemplifikáciami tesného prívlastku. Pravdaže, jednoznačné príklady hodno doplniť nejednoznačnými, avšak s náležitým upozornením; napr.:

(N2) Niektoré časti môžu byť v závislosti od významu vo vete zapojené voľne aj tesne. – *Dievčence, opásané bielymi zásterami, roznášali jedlá.* (Opisujeme situáciu, kde sú všetky dievčence opásané bielymi zásterami.) – *Dievčence opásané bielymi zásterami roznášali jedlá.* (Opisujeme situáciu, kde len niektoré dievčence roznášali jedlá, tie opásané bielymi zásterami.)

V súlade s Bosákovou (2009) požiadavkou aktualizácie exemplifikácií by však bolo vhodnejšie uviesť radšej vety z bežnej komunikácie; napr.:

(N3) *Andrejova sestra, študujúca v Londýne, poslala správu.* (Andrej má jednu sestru, študuje v Londýne a poslala správu.) – *Andrejova sestra študujúca v Londýne poslala správu.* (Správu poslala tá z Andrejových sestier, ktorá študuje v Londýne.)

Upozornenie na takéto prípady sa nachádza aj v spomínaných PSP z roku 1971, v aktuálnych PSP ho však už nenájdeme. Ilustrácia možnosti dvoch zápisov je pritom kľúčová z hľadiska vysvetlenia funkčného využívania čiarky.

3.3 Čiarka pri písaní konštrukcií s časticou *respektíve*

V súvislosti s pravidlom o voľne zapojených konštrukciách je potrebné osobitne upozorniť nielen na prívlastky, ale aj na konštrukcie uvedené časticami *respektíve*, *prípadne* a pod. V PSP sú konštrukcie s týmito výrazmi objasnené v rámci pravidla o vyčleňovaní prístavku, k čomu je pripojená poznámka: „Ak za rektifikačnými výrazmi *respektíve* (*resp.*), *eventuálne*, *prípadne* nasleduje iba jeden vetný člen (holý alebo rozvitý zhodný prívlastok), za týmto členom sa čiarka nepíše, napr. *Kúpime si ojazdené, resp. aj nové auto*“⁶ (PSP, 2013, s. 101).

⁶ Táto poznámka bola do súčasných PSP doplnená v druhom vydaní (Považaj, 1998).

Znenie tejto poznámky je pomerne neštandardné. Časť v zátvorkách obyčajne chápeme ako voľne vloženú, tu je však jej interpretácia otázna. Svedčia o tom aj niektoré pripomienky k súčasnemu pravopisu čiarky zozbierané v rámci už spomínaného prieskumu z roku 2020. Hoci respondenti bližšie nešpecifikovali, prečo pokladajú pravidlo o konštrukciách s rektifikačnými výrazmi za ťažko zrozumiteľné, zdá sa, že jedným z dôvodov môže byť lavírovanie medzi dvomi interpretáciami:

1) Ak za rektifikačnými výrazmi *respektíve (resp.)*, *eventuálne*, *prípadne* nasleduje iba jeden vetný člen (prípadne rozvitý zhodný prívlastok), čiarka sa za ním nepíše.

2) Ak za rektifikačnými výrazmi *respektíve (resp.)*, *eventuálne*, *prípadne* nasleduje zhodný prívlastok (holý alebo rozvitý), čiarka sa za ním nepíše.

Vzhľadom na pripojenú exemplifikáciu (*Kúpime si ojazdené, resp. aj nové auto.*) sa javí ako náležitá skôr druhá interpretácia. Avšak v takom prípade nie je jasné, prečo platí výnimka iba pre zhodné prívlastky a nie iné vetné členy; napr.:

(12) *O prijatí, resp. neprijatí zákona nás informujú zajtra.*

(13) *Výstrašený, resp. prekvapený návštevu začal rýchlo upratovať.*

Pravdaže, pravidlo o konštrukciách s rektifikačnými výrazmi vôbec netreba podmieňovať detailnou vetnočlenskou analýzou (identifikáciou prívlastkov, prípadne iných vetných členov). Spôsob zápisov týchto konštrukcií totiž *de facto* závisí len od toho, či ich vnímame ako voľne vložené časti alebo ako priradené časti. Ak by to tak nebolo, tak by pravopis konštrukcií s časticou *respektíve* porušoval princíp systematickosti; niektoré priradené časti by sa totiž napriek všeobecnej zásade o priradzovaní nepripájali, ale vyčleňovali. V konečnom dôsledku by tak bol pravopis lokálne nezávislý od gramatickej funkcie častice *respektíve*.

Časticu *respektíve* dnes používame viacerými spôsobmi: ako náhradu za výraz *presnejšie povedané*, ako synonymum spojky *alebo* či ako intelektuálny pendant hovorových výrazov typu *či vlastne*, *teda* a pod. používaných na odvolanie predchádzajúcich slov.⁷ Predovšetkým pri druhom a treťom type použitia možno príslušné konštrukcie vnímať nielen ako voľne vložené, ale aj ako priradené časti. Práve preto sa vo vete

(14) *Kúpime si ojazdené, resp. aj nové auto.*

nepíše druhá čiarka, časť *resp. aj nové* tu prirodzene vnímame ako priradenie realizované pomocou častice *respektíve* (= alebo). Pravdaže, v iných prípadoch sú možné obidve interpretácie; napr.:

(15) *Diplom, resp. výpis absolvovaných premetov(.) doručte na podateľňu.*

Nič to však nemení na tom, že pravopis tu závisí od rozlíšenia voľne vložených a priradených častí. Vzhľadom na to možno poznámku o rektifikačných výrazoch sformulovať aj takto:

⁷ K problematike konverzačných opráv pozri bližšie Mrázková – Homoláč (2019).

(N4) Čiarkami vyčleňujeme aj voľne vložené časti, ktoré sú uvedené rektifikačnými výrazmi *respektíve* (*resp.*), *prípadne* (*príp.*), *eventuálne* (*event.*); napr. *Gogoľov najslávnejší román, resp. jeho slovenský preklad, som prečítala za jeden večer*. Pred rektifikačnými výrazmi píšeme čiarku vždy, ak však pripájajú časť, ktorá nie je voľne vložená (nepredstavuje len doplňujúcu vsunutú poznámku), ale priradená, druhú čiarku nepíšeme; napr. *Chcel, resp. požadoval od nich povolenie*. (V niektorých kontextoch sú možné obidve chápania; napr. *Diplom, resp. výpis absolvovaných premetov(,) doručte na podateľňu.*)

4. ČIARKA PRI PRIRAĐOVANÍ VIET A VETNÝCH ČLENOV

Konstrukcie s časticou *respektíve* sú, ako sme videli, gramatickým javom, ktorý čiastočne patrí do aplikačnej domény pravidiel o priraďovaní. Už sme sa zaoberali tým, že tieto pravidlá sú v PSP rozdelené podľa toho, či regulujú priraďovanie vetných členov alebo viet. Dôsledkom tohto systému je spomínaná redundancia niektorých pravidiel – to však nie je jediný problém, na ktorý čitateľ v súvislosti s pravidlami o priradeniach naráža. Pozrime sa preto na pravidlá o priraďovaní viet a vetných členov bližšie.

4.1 Čiarka pri písaní viacnásobných vetných členov

V rámci kodifikácie pravidiel o priraďovaní sa tradične upozorňuje na potrebu rozlišovať *viacnásobný* a *postupne rozvíjajúci* prívlastok. Pravidlo o viacnásobnom prívlastku síce vyplýva z pravidla o viacnásobných vetných členoch, viacnásobné prívlastky si však napriek tomu vyžadujú osobitú pozornosť, pretože s ich identifikáciou majú ľudia v praxi pomerne často problémy.

V PSP sa môže čitateľ v tejto súvislosti oprieť o rozlíšenie založené na dvoch kľúčových pojmoch, a to 1. *rovnorodosť* a 2. *významová rovnocennosť*.

Pojem *rovnorodosti* sa uplatňuje pri všeobecnom vymedzení podstaty viacnásobného vetného člena ako logicky primitívny (nedefinovaný) pojem. Už spomínaný prieskum z roku 2020 však ukázal, že tento pojem buď nie je dostatočne jasný, alebo je z hľadiska vysvetlenia podstaty viacnásobného vetného člena nefunkčný. Súčasťou prieskumu bola o. i. aj otázka, čo sú rovnorodé vetné členy, pričom prevažná väčšina respondentov uviedla, že sú to časti viacnásobného vetného člena, prípadne rovnocenné časti (tretia najčastejšia odpoveď znela, že ide o nejasný pojem). Pochopiteľne, ak rovnorodosť vetných členov vysvetľujeme pomocou pojmu *viacnásobný vetný člen*, tak nemôžeme zároveň viacnásobný vetný člen vysvetľovať pomocou pojmu *rovnorodosti vetných členov*; z tohto hľadiska pojem *rovnorodosti vetných členov* neplní žiadny účel. Na druhej strane, ak rovnorodé vetné členy vysvetľujeme ako rovnocenné vetné členy, tak stále nie je dostatočne jasné, či tu ide o gramatické alebo sémantické rovnocennosť. Svedčia o tom aj niektoré odpovede respondentov; napr.:

- „Sú to slová s rovnakou funkciou vo vete/podobným významom.“
- „Sú rovnocenné, majú rovnaké vlastnosti/funkciu.“
- „Ja ich chápem ako synonymné výrazy, významovo rovnocenné.“
- „Ide o rovnaké vetné členy, na rovnakej pozícii, keď menujem.“
- „Tie, ktoré sú rovnaké, majú rovnakú platnosť.“
- „Významovo rovnocenné alebo veľmi podobné.“
- „Majú rovnaký význam.“
- „Rovnorodé = rovnocenné; i keď neviem, do akej miery je zohľadnená rovnocennosť z hľadiska sémantiky.“

Predísť tomuto interpretačnému rozptylu možno nahradením pojmu *rovnorodosti* pojmom *gramatickej rovnocennosti*, ktorý sa uplatňuje aj pri všeobecnom vymedzení vetného priradovania. To neznamená, že pojem *gramatickej rovnocennosti* je vo všetkých ohľadoch jednoznačný, ale možno ho chápať ako prostriedok ukotvenia interpretačnej perspektívy. Pri definovaní pravidla o viacnásobných vetných členoch je totiž primárna gramatická, nie sémantická perspektíva. Ide o triviálny fakt, ktorý sa však pri vysvetľovaní problematiky prívlastkov často dostáva do úzadia. Vidieť to aj v PSP, kde sa rozdiel medzi viacnásobným a postupne rozvíjajúcim prívlastkom vysvetľuje sémanticky: „Postupne rozvíjacie prívlastky (významovo nerovnocenné) sa nepripájajú čiarkou, napr. *moja rodná dedina, náš prvý slovenský romantický básnik*“ (PSP, 2013, s. 102).

Postupne rozvíjajúci prívlastok sa tu vysvetľuje v kontraste s viacnásobným prívlastkom, a tak z danej poznámky vyplýva (na úrovni pragmatickej implikácie), že viacnásobné prívlastky sú významovo rovnocenné. Pojem *významovej rovnocennosti* však nie je pre bežného čitateľa o nič jasnejší než pojem *rovnorodosti*. Ako ilustrujú aj vyššie uvedené reakcie respondentov, mnohí ľudia v tejto súvislosti uvažujú jednoducho o lexikálnej synonymii, čo je však chybné chápanie, keďže časti viacnásobného prívlastku nemusia byť nevyhnutne synonymné; napr.:

(16) *Nakúpili bavlnené, ľanové a nylonové textilie.*

Dezinterpretáciám sa pritom dá predísť, poznámka o postupne rozvíjacom prívlastku totiž vôbec nemusí obsahovať sémantickú špecifikáciu. Podstatná je len gramatická charakteristika: prívlastky v rámci postupne rozvíjacieho prívlastku rozvíjajú rozličné vetné časti (jeden prívlastok rozvíja substantívum, druhý rozvíja syntagmu s prívlastkom, tretí rozvíja syntagmu s dvomi prívlastkami atď.; pozri Oravec – Bajžíková, 1982; Vaňko, 1992). Keďže táto charakteristika sa dá zreteľne objasniť pomocou otázok, ktoré si pri určovaní prívlastkov kladieme, poznámku o postupne rozvíjacom prívlastku možno reformulovať takto:

(N5) Pri zápise prívlastkov treba rozlišovať viacnásobné a postupne rozvíjacie prívlastky. Pri viacnásobnom prívlastku sa na každý z nich pýtame rovnako; napr.

Očakávala milý, potešujúci rozhovor. (Aký rozhovor? Milý./Potešujúci.). Pri postupne rozvíjajúcich prívlastkoch sa na jednotlivé prívlastky pýtame odlišne; napr. *Získali sme zlatú olympijskú medailu.* (Akú medailu? Olympijskú./Akú olympijskú medailu? Zlatú.) Podobne zapisujeme vety s príslovkovými určeniami; napr. *Pôsobil beznádejne, zúfalo.* (Ako pôsobil? Beznádejne./Zúfalo. – Pôsobil veľmi zúfalo. (Ako pôsobil? Zúfalo./Nakoľko zúfalo pôsobil? Veľmi.)

Pravdaže, tak ako v poznámke o tesných prívlastkoch, aj tu hodno upozorniť na možnosť dvoch zápisov; napr. *Nocoval v najmensej, hostovskej izbe.* (Host'ovská izba, kde nocoval, bola najmenšia izba v dome.) – *Nocoval v najmensej hostovskej izbe.* (Host'ovská izba, kde nocoval, bola spomedzi host'ovských izieb v dome najmenšia.)

4.2 Čiarka pri spojkách z nepravého priradovania

V časti o priradovaní si vyžaduje určitú reformuláciu aj pravidlo o spojkách z nepravého priradovania. Hoci termín „nepravé priradovanie“ zrejme nie je pre bežného čitateľa dostatočne zrozumiteľný (téma tzv. nepravých súvetí už vypadla z učebných osnov), hlavný problém spočíva v neurčitej aplikačnej doméne daného pravidla. Spojkové výrazy z tzv. nepravého priradovania sú totiž v PSP uvedené len ilustračne a pre bežného čitateľa nie je vôbec zrejmé, na ktoré ďalšie spojkové výrazy sa toto pravidlo vzťahuje. Diskutabilné sú napríklad výrazy *a totiž*, *a zato*, *a beztak*, *a iba preto*, *a tým*.

Pravidlo o spojkách z nepravého priradovania sa v PSP nachádza v časti o pripájaní vetných členov. Dá sa povedať, že ide o zásadu odvodenú z nasledujúceho pravidla o vetnom priradovaní.

„Čiarka sa píše pred spojkami a spojkovými výrazmi, ktorých súčasťou je spojka *a* a ktoré majú iný ako zlučovací význam, napr. *a preto*, *a tak*, *a teda*, *a predsa*, *a jednako*, *a pritom*, napr. *Bolo sa treba starať o lúky*, *a preto ich rozdelili občanom*. – *Nenašiel som nikoho doma*, *a tak som odišiel*. – *Nemusel*, *a predsa prišiel*.“ (PSP, 2013, s. 104)

Kým v PSP z roku 1971 bol pravopis čiarky naviazaný na použitie spojky *a* v inom než zlučovacom význame, v súčasnosti je, ako vidíme, naviazaný na použitie *spojkových výrazov so spojkou a*. Pravopisná sústava sa touto nepatrnou zmenou skomplikovala, pretože okrem identifikácie druhu priradovacieho vzťahu je na aplikáciu daného pravidla potrebná aj identifikácia relevantného spojkového výrazu. Súčasná jazyková prax nasvedčuje tomu, že za relevantné spojkové výrazy sa dnes pokladajú tie, ktoré sú v PSP uvedené explicitne. Inými slovami, mnohí čitatelia PSP

akoby chápali „napr.“ vo význame *a to*. Paradoxne, vďaka tejto zjednodušujúcej interpretácii sa dané pravidlo javí ako bezproblémové. Ak sa však naň zameriame pozornejšie, narazíme na niekoľko problémov.

Po prvé, pravopis niektorých bežných typov súvetí nie je dostatočne jasný; porov.::

(17) *Nemal peniaze, a preto neprišiel.*

(18) *Nemal peniaze(,) a asi preto neprišiel.*

(19) *Nemal peniaze(,) a asi najmä preto neprišiel.*

Ak v súvetiach (18) a (19) čiarky napíšeme, nemožno to pokladať za chybu, zo samotných pravidiel však jasne nevyplýva, či sú v poriadku aj zápisy bez čiarok.

Po druhé, v súvetí

(20) *Nemusel a prišiel.*

dnes čiarku písať môžeme, ale nemusíme, pretože na zdôraznenie odporovacieho vzťahu nie je potrebná. V sémanticky identickom súvetí

(21) *Nemusel, a predsa prišiel.*

však už čiarku písať musíme, hoci ani tu na zdôraznenie odporovacieho vzťahu nie je potrebná. Pravopis čiarky si tu teda vyžaduje rozlišovanie prípadov, ktoré sú zo syntaktického hľadiska rovnaké.

Po tretie, vety priradené pomocou spojke *a dokonca* netvorí zlučovacie súvetie a napriek tomu sa zápis bez čiarky v praxi nepokladá za chybu (pozri [2]). Pravdaže, zápis bez čiarky možno obhájiť jednak tým, že stupňovacie súvetia so spojkou *a* sú špeciálnym prípadom zlučovacích súvetí, a jednak tým, že tu nemáme spojkový výraz *a dokonca*, ale spojkou *a* s časticou *dokonca*. Prvé zdôvodnenie však naráža na syntaktickú teóriu v pozadí nášho pravopisu čiarky, v rámci ktorej sa zlučovacie, odporovacie, stupňovacie a vylučovacie súvetia štandardne vysvetľujú ako štyri vzájomne sa vylučujúce kategórie.⁸ Druhé zdôvodnenie zas nie je v našom kontexte presvedčivé: prečo výraz *a dokonca* pokladáme za spojenie spojky a častice, zatiaľ čo výraz *a predsa* pokladáme za jeden spojkový výraz? Kým bol pravopis čiarky naviazaný výlučne na povahu priradovacieho vzťahu, otázky tohto typu nevystávali, po reforme z roku 1991 sú však otázky o aplikačnej doméne určite namieste.

V tejto súvislosti sú, prirodzene, namieste aj otázky o samotnom zmysle daného pravidla. Témou tohto článku však nie je obsahová, ale formálna optimalizácia pravopisu čiarky, pozrime sa teda hlavne na to, akým spôsobom možno upraviť znenie spomínaných pravidiel v súlade so súčasnými pravopisnými návykmi jazykovo vzdelaných používateľov spisovnej slovenčiny.

⁸ Pozri štruktúru výkladu napr. v monografii M. Ivanovej, 2016; pozri tiež Kesselová, 2010. K chápaniu stupňovacích súvetí ako špeciálneho druhu zlučovacích, odporovacích a vylučovacích súvetí pozri Oravec – Bajžiková, 1982.

Ako už bolo povedané, v rámci optimalizácie pravopisnej sústavy možno zásady písania čiarky pri vetných a nevetných priradeniach zjednotiť. Pokiaľ ide o priradenia realizované pomocou spojkových výrazov so spojkou *a* (v inom než zlučovacom význame), príslušnú pravopisnú zásadu možno v súlade so súčasnými pravopisnými tendenciami upraviť jednoduchou zmenou otvoreného zoznamu spojkových výrazov na uzavretý. Inými slovami, aplikačnú doménu daného pravidla možno stotožniť s tými spojkovými výrazmi, ktoré sú v PSP uvedené len ako príklady, t. j. *a preto, a tak* (vo význame *a preto*), *a teda, a predsa, a pritom, a jednako*. Prípadne by mohol byť zoznam doplnený aj o spojkový výraz *a to* – samozrejme, s dopĺňujúcou spresňujúcou poznámkou potrebnou na jeho náležitú identifikáciu v texte. Pre formulácie s ostatnými spojkovými výrazmi so spojkou *a* (nech už sú akékoľvek) by v takom prípade platil pravopis definovaný pre spojkou *a* – čiže buď variantný pravopis (ako platí dnes), alebo funkčne podmienený variantný pravopis (pozri nižšie).

4.3 Čiarka pri spojkách *a, i, aj, ani, alebo, či*

Ako už bolo povedané, úsilie o racionalizáciu pravopisu čiarky viedlo autorov PSP z r. 1991 (o. i.) ku kodifikácii pravidla o písaní čiarky pred priradovacími spojkami *a, i, aj, ani, alebo, či*. Ak sú tieto spojky použité v inom než zlučovacom význame, v rámci bezprostredného priradovania dvoch viet pred nimi čiarku písať môžeme, ale nemusíme, pretože na signalizovanie syntaktických vzťahov medzi danými vetami nie je potrebná.

Variantný pravopis vyplývajúci z tohto pravidla však v súčasnosti niektorí používatelia vnímajú skôr kriticky. Svedčia o tom reakcie respondentov zaznamenané v spomínanom prieskume z roku 2020, ako aj reakcie respondentov, ktoré v prieskume medzi učiteľmi zaznamenala I. Vančová (2009). Otázka znie, či tieto reakcie spochybňujú racionalitu uvedeného pravidla alebo sú z hľadiska diskusie o racionalizácii pravopisu irelevantné. Textová časť PSP ani pravopisné diskusie v jazykovedných časopisoch nám na túto otázku nedávajú uspokojivú odpoveď, pretože odvolávanie sa na *racionalizáciu pravopisu* je pomerne vágne a v diskusiách sa uplatňuje skôr ako súčasť rétoriky než argumentácie. V každom prípade môžeme predpokladať, že kodifikovanie variantného pravopisu pri priradovacích spojkách vyplynulo zo snahy zjednodušiť pravopis a zároveň rešpektovať vtedajšie pravopisné návyky jazykovo vzdelaných používateľov slovenčiny. Kodifikovaná variantnosť sa v podobných prípadoch buď stane pevnou súčasťou pravopisnej sústavy, alebo poslúži na preklopenie prechodného obdobia, počas ktorého sa, obrazne povedané, postupne vystriedajú generácie pravopisných návykov.

V súvislosti s pravidlom o priradovacích spojkách je dnes aktuálna skôr druhá z uvedených možností. Konštatovať to však možno len vďaka dostatočnému časovému odstupu. Až dnes, po 30 rokoch sa kodifikovaná variantnosť javí ako neopodstat-

nená, pretože v súčasnosti sú už používatelia slovenčiny poväčšine zvyknutí na zápisy bez čiarky (až na prípady so spojkou *a* v odporovacom význame, ktoré však možno vysvetľovať ako funkčne podmienené). Na rozdiel od obdobia deväťdesiatych rokov je teda dnes možné hovoriť o prípadnom odstránení funkčne nepodmienennej variantnosti ako o formálnej pravopisnej úprave. Táto úprava by totiž nemala takmer žiadne konzekvencie pre jazykovú prax, len by sa to, čo dnes platí *de facto*, stalo platným aj *de iure*.

V súčasnosti je *de iure* korektný napríklad aj takýto zápis súvetia:

(22) *Na rozdiel od mojej sestry si nemyslím, že vyhrajú, alebo remizujú.*

Korektný je aj v prípade, ak časť *alebo remizujú* nie je mienená ako dodatok, ktorý by bol v hovorenej reči intonačne odčlenený od predchádzajúcej vety.⁹ Zápisy tohto typu sa však napriek tomu v praxi takmer neobjavujú a bežne sa hodnotia ako *de facto* chybné. V nasledujúcom súvetí sa čiarka pred vylučovacou spojkou *alebo* nepíše dokonca ani podľa jazykovej poradne JÚLŠ.

(23) *Nezáleží na tom, či si tú zmes pripravíte sami doma alebo si kúpite hotovú.*^[1]

Jednoznačné uprednostňovanie zápisov bez čiarky pred spojkou *alebo* možno v prípade obidvoch súvetí (22, 23) pokladať za prirodzené, pretože použitie danej spojky tu vnímame ako funkčne ekvivalentné jej použitiu pri priradovaní vetných členov, kde sa čiarka ani podľa PSP nepíše; napr.:

(24) *Predpokladá, že príde dnes alebo zajtra.*¹⁰

Aj vzhľadom na to je dnes namieste formálna úprava pravidiel o priradovacích spojkách, ktorou sa zásady pre vetné a nevetné priradenia *de iure* zjednotia. Toto formálne zjednodušenie možno realizovať prijatím pravidla o priradovaní viet a vetných členov v nasledujúcom znení:

(N6) Čiarkami sa pripájajú gramaticky rovnocenné časti (vety alebo vetné členy) okrem priradení so spojkami *a*, *i*, *aj*, *ani*, *alebo*, *či* (čiarka pred týmito spojkami je však možná, ak zdôrazňujeme odporovací vzťah alebo ak vyplýva z iného pravidla, napr. keď signalizujeme pripojenie dodatku).

4.4 Čiarka pri spojkách typu *alebo* – *alebo*

Spomedzi pravidiel o priradovaní viet a vetných členov treba napokon spomenúť aj zásadu o spojkách typu *alebo* – *alebo*. V PSP sa spojka *alebo* – *alebo* nazýva

⁹ Tento záver vyplýva z prvej poznámky o priradovacích spojkách *a*, *i*, *aj*, *ani*, *alebo*, *či* uvedenej v PSP na strane 104. Pravidlo 2.4.2. 1.b), podľa ktorého by sa pred spojkou *alebo* čiarka písať nemala, nie je v tomto prípade relevantné, pretože toto pravidlo sa vzťahuje na nevetné priradovanie.

¹⁰ Podľa inej interpretácie sa v súvetí (23) nenachádza spojka *alebo*, ale tzv. súvzťažné spojky *či* – *alebo*, pre ktoré je definovaný osobitý pravopis (pozri nižšie). Takáto interpretácia je však problematická, pretože spojka *či* tu môže existovať aj samostatne: *Nezáleží na tom, či si tú zmes pripravíte sami doma*. Pri súvzťažných spojkách takéto skrátenie možné nie je; napr.: *Zmes si buď pripravíte doma, alebo si ju kúpite hotovú*. – **Zmes si buď pripravíte doma*.

„dvojitá spojka“, pravidlo však, ako vieme, platí pre všetky n-ité spojky (kde $n > 1$). Kým v časti o priradovacích súvetiach je sformulované veľmi stručne ako pravidlo o dvojitých, trojitých, štvoritých spojkách, v časti o viacnásobných vetných členoch nájdeme aj bližšie vysvetlenie:

„Ak sa vo viacnásobnom vetnom člene opakuje tá istá zlučovacia alebo vylučovacia spojka viac ráz, pred druhou a každou nasledujúcou spojkou sa píše čiarka. Ide o tzv. dvojité, trojité atď. priradovacie spojky *i – i – i*, *aj – aj – aj*, *ani – ani*, *či – alebo*, *bud’ – alebo*, napr. *I hrobár; i zvonár; i poštár; aj pána notára ja holiavam...* – *Musíš všetko sám, aj z voza nosiť, aj dávať pozor; aj voda, aj mlyn...* – *Ktovie, v čom to bolo, či v oblečení, alebo v reči...* – *Ani pre jedno, ani pre druhé sa však netrápil.*“ (PSP, 2013, s. 103)

Prvú vetu môžeme chápať dvojako: buď ako *vysvetlenie* pravidla o n-itých spojkách, alebo ako *pravidlo* o n-itých spojkách. Ani jedna možnosť však nie je bezproblémová. Ak totiž ide o vysvetlenie, tak sa dá ukázať, že nie je presné; a ak ide o pravidlo, tak zas nie je (vo všeobecnosti) opodstatnené.

Odhladiac od znenia citovaného pravidla, pre dvojitú spojku platí, že prvá časť si gramaticky vyžaduje druhú. Pre trojitú spojku platí to isté, pričom tretiu časť (tretiu spojku) vnímame ako gramaticky späť s prvými dvomi. Vzhľadom na túto späťnosť, ktorú pravopisne signalizujeme čiarkou, resp. čiarkami, môžeme hovoriť o *súvzťažných spojkách*.

Aplikovať v konkrétnom prípade pravidlo o súvzťažných spojkách v konečnom dôsledku znamená napísať vo formuláciách s týmito spojkami pred druhú a každú nasledujúcu spojku čiarku. Napriek tomu však toto pravidlo nemôžeme „prepísať“ ako pravidlo o opakovane použitých spojkách. Pozrime sa napríklad na nasledujúce súvetia:

(25) *Údaje vyplní vlastník domu alebo správca domu alebo nájomca domu.*

(26) *Môžete platiť alebo kartou, alebo v hotovosti.*

Podľa pravidla o opakovane použitých spojkách je správne napísaná len veta (26), avšak podľa pravidla o súvzťažných spojkách sú správne napísané obidve. Len vo vete (26) sú totiž použité súvzťažné spojky.¹¹

Vo všeobecnosti platí, že prvá zo súvzťažných spojok sa nachádza vždy pred prvým členom priradovacieho skladu (resp. pred prvou vetou priradovacieho súvetia). V tejto pozícii sama osebe ako spojka fungovať nemôže, vždy je súčasťou viac-slovného spojkového výrazu. Ako už bolo povedané, v týchto prípadoch môžeme čiarku, resp. čiarky vnímať ako signál gramatickej súvzťažnosti príslušných výrazov

¹¹ Termín „súvzťažná spojka“ používam na označenie spojok, ktoré sú gramaticky späté s inou spojkou. Sú to teda *časti* zloženého spojkového výrazu. Spojkový výraz *ani – ani* obsahuje dve súvzťažné spojky, spojkový výraz *alebo – alebo – alebo* obsahuje tri takéto spojky a pod.

(hoci pôvodne bolo zrejme pravidlo motivované skôr sémanticky). Čiarka pred opakovane použitou nesúvzťažnou spojkou gramatické opodstatnenie nemá.

Vzhľadom na obsahový rozdiel medzi pravidlami o súvzťažných a opakovane použitých spojkách je potrebné znenie citovanej pravopisnej zásady upraviť. Keďže len pravidlo o súvzťažných spojkách má určité gramatické opodstatnenie, vetu o opakovane použitých spojkách hodno z pravopisnej sústavy vypustiť, resp. nahraďiť stručným vysvetlením podstaty súvzťažných spojok. Takúto úpravu možno pokladať za úpravu *de iure*, pretože pravidlo o opakovane použitých spojkách je v PSP v skutočnosti *mienené* ako pravidlo o súvzťažných spojkách. Svedčia o tom tri skutočnosti: po prvé, medzi príkladmi tzv. dvojitých a trojitých spojok sa nenachádza „spojka“ označená ako $a - a$, príp. $a - a - a$; nenachádza sa medzi nimi preto, lebo spojka a , hoci môže byť vo vetách a súvetiach použitá opakovane, nemôže byť použitá ako súvzťažná spojka. Po druhé, exemplifikácie pravidla ilustrujú použitie výlučne súvzťažných spojok. A po tretie, ak by sme čítali vysvetlenie o opakovane použitých spojkách doslovne, pravidlo by nebolo vnútorne konzistentné, keďže do jeho aplikačnej domény patria aj spojky *bud' – alebo* a *či – alebo*; napriek tomu, že pri použití týchto spojkových výrazov sa *tá istá* spojka neopakuje, pravidlo sa vzťahuje aj na ne, pretože ide o súvzťažné spojky *par excellence*.

5. ČIARKA V PODRAĎOVACÍCH SÚVETIACH

Napokon sa pozrime aj na pravopis podraďovacích súvetí, pri ktorom sú tiež namieste určité formálne úpravy. Ako už bolo povedané, z hľadiska pravopisu čiarky predstavujú podradené vety základnú jazykovú kategóriu, pretože príslušné pravidlá si osvojujeme bez relevantnej analogickej opory. Podradené vety vsunuté do hlavnej vety sa v školskej praxi niekedy pripodobňujú k voľne vloženým konštrukciám, ide však o veľmi nespoľahlivú, resp. vágnu analógiu, pretože vzťahné vety vyčleňujeme čiarkami bez ohľadu na to, či ovplyvňujú alebo neovplyvňujú referenciu príľahlej nominálnej skupiny. Pokiaľ ide o vyčleňovanie viet, kľúčová nie je sémantická, ale gramatická charakteristika.

V PSP sa v tejto súvislosti píše o vyčleňovaní vedľajšej vety z hlavnej, prípadne nadradenej vety. Hoci je táto charakteristika pomerne jednoduchá, aj toto znenie obsahuje terminologickú redundanciu, keďže každá hlavná veta je vo vzťahu k vedľajšej vete nadradená. Skrátka, podľa základného pravidla o podraďovacích súvetiach vyčleňujeme podradenú vetu z nadradenej.

Toto všeobecné pravidlo si, pravdaže, vyžaduje doplňujúce poznámky k pravopisu v konkrétnych typoch podraďovacích súvetí. V PSP sú tieto informácie uvedené formou samostatných pravidiel, v dôsledku čoho sa na jednej úrovni nachádzajú informácie o aplikovaní všeobecného pravidla (napr. v súvetiach typu $H \leftarrow V - V$) aj výnimky z daného pravidla (napr. v súvetiach typu $H \text{ a } V \rightarrow H$). Navyše, v časti

o podrad'ovacích súvetiach chýbajú informácie o zápisoch súvetí so špecifickými druhmi konštrukcií (dnes tieto vysvetlenia čitatelia hľadajú hlavne v online databáze jazykovej poradne JÚLŠ).

Medzi špecifické druhy jazykových konštrukcií možno v súvislosti s podrad'ovacími súvetiami zaradiť podradené vety s časticou pred spájacím výrazom (*Zaplaťm za tovar, iba ak bude v poriadku.*), kvázi podradenia s výrazom s oslabenou vetnou platnosťou (*Hlavne(,) že sme vyhrali.*), konštrukcie pripojené spájacím výrazom *ako* alebo jeho ekvivalentmi (*Milan je už dnes vyšší, ako bol jeho otec.*), prípadne neurčitkové konštrukcie vo funkcii podradenej vety (*Neviem, čo spraviť./Ide o to, zdolať súpera.*). V zvyšnej časti článku sa na niektoré z týchto prípadov pozrieme bližšie.

5.1 Konštrukcie s výrazom s oslabenou vetnou platnosťou

Čo sa týka konštrukcií s výrazom s oslabenou vetnou platnosťou, podľa *Akademickej príručky českého jazyka* (2019) ide o prechodný jav medzi vetou a súvetím, čo sa v českom pravopise odráža vo variantom zapisovaní (hoci v praxi prevláda zápis bez čiarky). V slovenskej pravopisnej sústave tieto prípady nie sú explicitne zachytené. Použitie tzv. vetnej príslovky *hlavne* je síce v KSSJ (2020) ilustrované zápisom s čiarkou (*h., že máme čo jesť*), zo samotnej exemplifikácie však nemožno odvodzovať záver o nesprávnosti alternatívneho zápisu bez čiarky (*hlavne že...*).

V slovenskej jazykovej praxi sa v signifikantnej miere používajú obidve alternatívy.¹² Pravopisná tendencia zápisov bez čiarky svedčí o spomínanej oslabenej vetnej platnosti výrazu *hlavne*, ktorý sa na rovine vyjadrenej myšlienky spája s podrad'ovacou spojkou (*„hlavne-že“*). Zápis s čiarkou zas vyplýva z chápania konštrukcie *hlavne*, *že* ako skrátenej formy konštrukcie *hlavné je, že*. Na základe toho možno konštatovať, že aj v slovenčine je v týchto prípadoch opodstatnený variantný pravopis.

5.2 Konštrukcie so spájacím výrazom *ako*

Ako už bolo povedané, špecifickým pravopisným javom sú aj konštrukcie so spájacím výrazom *ako* (a jeho ekvivalentmi). Špecifiká zapisovania konštrukcií s týmto spájacím výrazom súvisia s jeho osobitými syntaktickými vlastnosťami. Hoci podľa klasického chápania súvetnej syntaxe sú podrad'ovacie spojky „v našom jazyku univerzálnym či všeobecným znakom podradenej vety“ (Kačala 2009a, s. 332; pozri tiež Závodný 2016, s. 80), niektoré konštrukcie s podrad'ovacou spoj-

¹² V SNK prevláda variant s čiarkou. Zápis *hlavne, že* má v SNK 2845 výskytov, na účel presného porovnania by však bolo potrebné odfiltrovať niektoré irelevantné prípady, napr.: *Prekáža im hlavne, že vedenie elektrárne o nehode vôbec neinformovalo...* Zápis *hlavne že* má v SNK 516 výskytov, čo je v porovnaní s prvým variantom síce výrazne menej, rozhodne však počet dokladov tohto variantu nemôžeme pokladať za zanedbateľný.^[3]

kou *ako* pokladáme za *nevetné*.¹³ Toto teoretické protirečenie sa v praxi premieta do nutnosti rozlišovať vetnú a nevetnú povahu konštrukcií s podradovacou spojkou *ako* len pri prirovnaniach a porovnaniach. V iných prípadoch buď absencia verba finita vetnú platnosť neruší (*Nevedel, ako ju presvedčiť.*), alebo nejde o signifikantný pravopisný jav (*Pôsobil ako lekár.*), alebo pravopis vyplýva z pravidla o tesných prívlastkoch (*Žánre ako jazz a blues ma fascinujú.*).

Spomínané prirovnania a porovnania sú v PSP vysvetľované vedno ako *nevetné prirovnania*. Svedčí o tom nasledujúca exemplifikácia:

(27) *Je to lepšie ako (než) vlni.*

Hoci chápanie porovnaní ako druhu prirovnaní nie je v rámci syntaktických teórií vôbec ojedinelé, zo sémantického hľadiska sú to zásadne odlišné typy jazykových výrazov. Porovnania sú symetrické – ak porovnávame A s B, tak porovnávame aj B s A; avšak prirovnania sú asymetrické, keďže prirovnať A k B neznamená prirovnať B k A (porov. Bredin, 1998). V poznámke o pripájaní nevetných častí so spojkou *ako* by sa preto mali spomenúť obidva typy konštrukcií. Odstráni sa tým neintuitívne označenie vety (27) ako nevetného prirovnania.

5.3 Neurčitkové konštrukcie

Napokon v časti o podradovacích súvetiach by nemali chýbať informácie o zápise neurčitkových konštrukcií. Táto problematika sa sčasti prelína s otázkou (ne) písania čiarky pred spájacím výrazom *ako*, pretože aj pomocou tohto spájacieho prostriedku v slovenčine pripájame niektoré neurčitkové konštrukcie. Navyše, tak ako pri konštrukciách so spájacím výrazom *ako*, aj pri neurčitkových konštrukciách je potrebné rozlišovať to, či sú vetné alebo nevetné.

Podľa PSP sa čiarka „píše aj pred zámenom *ako* vo funkcii spájacieho výrazu, keď uvádza jednočlennú vetu vyjadrenú neurčitkom a prípadným ďalším vetným členom, napr. *Nevedel, ako sa zachovať*“ a, naopak, nepíše sa „v konštrukciách typu *Mám kde bývať*“ (s. 102). Keďže v teoretickom rámci aktuálnej kodifikácie je každá veta vyjadrená neurčitkom a prípadným ďalším vetným členom jednočlenná, tak tu v konečnom dôsledku ide o nutnosť pripájať čiarkou len *vetné* neurčitkové konštrukcie. Rozdiel medzi vetnými a nevetnými neurčitkovými konštrukciami môžu čitatelia PSP pochopiť na základe porovnania príslušných exemplifikácií, ale dá sa predpokladať, že by uvítali aj stručné explicitné vysvetlenie. Za tohto predpokladu je opodstatnené upraviť znenie pôvodného pravidla, a to napríklad takto:

¹³ Podľa J. Štěpána (2014) sa prirovnávanie pomocou spojky *ako* javí, zo sémantického hľadiska, ako *priradovanie* (myšlienkové koordinatívne spojenie dvoch javov). Ide o zaujímavé, no pomerne diskutabilné stanovisko, ktoré si vyžaduje hlbšie zdôvodnenie. V každom prípade z gramatického hľadiska sa spojka *ako* štandardne hodnotí ako podradovacia.

(N7) Čiarkou vyčleňujeme všetky konštrukcie pripojené podradňovacou spojkou, ktoré vnímame ako vety, čiže aj vety s evidentne vypusteným slovesom v určitom tvare; napr. *Nevedel, ako (môže) pomôcť. – Tušil, čo (má) spraviť.* (Naopak, čiarku nepíšeme v konštrukciách typu *Nemal ako pomôcť. – Niet čo spraviť.* Nejde totiž o vety s vypusteným slovesom v určitom tvare.)

Napokon v časti o podradňovacích súvetiach hodno spomenúť aj špecifický (hoci okrajový) typ vetných neurčitkových konštrukcií bez podradňovacej spojky:

(28) *Ide o to, zdolať súpera.*

V takýchto prípadoch je písanie čiarky opodstatnené analógiou s ekvivalentným súvetím s explicitne vyjadrenou podradňovacou spojkou (napr. *Ide o to, aby sme zdolali súpera.*, príp. *Ide o to, aby človek zdolal súpera.*).

ZÁVER

Predkladaný rozbor problémov súčasného slovenského pravopisu čiarky nemožno pokladať za úplný, cieľom tohto príspevku však nebolo vypracovanie úplného zoznamu problematických častí, ale analýza (relatívne) signifikantných problémov príslušného pravopisného podsystemu na pozadí prijatého teoreticko-metodologického rámca (princípy dobre utvorenej pravopisnej sústavy). Hoci vo všeobecnosti sú aktuálne PSP funkčnou a prakticky užitočnou kodifikačnou príručkou, vzhľadom na aktuálny stav a potreby spoločnosti je dnes potrebné pravopisnú sústavu určitým spôsobom optimalizovať.

Z analýzy vyplynula potreba nasledujúcich formálnych úprav:

1. Definovať pravopisne relevantný rozdiel medzi vyčleňovaním a pripájaním/odčleňovaním.
2. Usporiadať pravidlá do troch hlavných kategórií: a) vyčleňovanie voľne vložených/pripojených častí; b) pripájanie/odčleňovanie priradených viet a vetných členov; c) vyčleňovanie podradených viet.
2. Zredukovať redundantné podpravidlá a náročnú terminológiu.
3. Nahradiť alebo doplniť literárne exemplifikácie príkladmi z bežnej komunikácie.
4. Spresniť poznámku o tesnom prívlastku a doplniť upozornenie na tzv. nejednoznačné prípady (v zmysle návrhov N1, N2 a N3).
5. Zmeniť poznámku o rektifikačných výrazoch so zreteľom na rozlišovanie voľne vložených a priradených častí (N4)
6. Zjednodušiť poznámku o postupne rozvitom prívlastku a doplniť upozornenie na tzv. nejednoznačné prípady (N5).
7. Uviesť úplný zoznam viacnásobných spojkových výrazov so spojkou *a*, pred ktorými sa v slovenčine píše čiarka (*a preto, a tak* (vo význame *a preto*), *a teda, a predsa, a pritom, a jednako, a to*).

8. Zjednotiť zásady písania čiarky pri vetných a nevetných priradeniach a odstrániť funkčne nepodmienenú variantnosť (N6).

9. Nahradiť pravidlo o opakovane použitých spojkách pravidlom o súvzťažných spojkách (resp. zmeniť znenie pravidla o súvzťažných spojkách tak, aby neobsahovalo odkaz na „opakovanie tej istej spojky“).

10. Terminologicky zjednodušiť znenie pravidla o čiarky v podrad'ovacom súvetí.

11. Intuitívne usporiadať poznámky o aplikácii pravidla o vyčleňovaní podradených viet (od najjednoduchších prípadov aplikácie pravidla až po výnimky).

12. V časti o podrad'ovacích súvetiach doplniť poznámky o špecifických druhoch jazykových konštrukcií (napr. konštrukcie s výrazom s oslabenou vetnou platnosťou, konštrukcie so spájacím výrazom *ako*, neurčitékové konštrukcie).

13. Upraviť poznámku o nevetných prirovnaniach so spájacím výrazom *ako* (a jeho ekvivalentmi), aby explicitne zachytávala nielen prirovnania, ale aj porovnania.

14. Zjednodušiť znenie pravidla o vyčleňovaní jednočlenných viet s neurčítokom (N7).

Ako vidíme, v rámci pravopisu čiarky je vo všeobecnosti potrebné hlavne zmeniť systém usporiadania pravidiel, zredukovať redundantné prvky a precizovať jednotlivé pravidlá s ohľadom na ich funkčné opodstatnenie, intuitívnosť a jasné znenie.

Pravdaže, ak v tejto súvislosti chceme hovoriť o návrhu reformy pravopisu, tak je zrejmé, že ide o návrh vskutku minimalistickej reformy, ktorá reálne príliš neovplyvní pravopisné návyky jazykovo vzdelaných používateľov slovenčiny. To, že sme sa venovali len možnostiam formálnej optimalizácie, však neznamená, že nemožno zmysluplne diskutovať aj o prípadných obsahových úpravách.

Literatúra

- Akademická príručka českého jazyka. Eds. M. Pravdová – I. Svobodová. 2. rozšíř. vyd. Praha: Academia 2019. 604 s.
- BOSÁK, Ján: Kedy bude vôľa na zjednodušenie slovenského pravopisu? In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009, s. 143 – 148.
- BREDIN, Hugh: Comparisons and similes. In: *Lingua*, 1998, roč. 105, č. 1, s. 67 – 78.
- FINDRA, Ján: Pravopis ako individuálny a sociálny fenomén. Nad novými Pravidlami slovenského pravopisu. In: *Jazykovedný časopis*. 1992, roč. 43, č. 1, s. 48 – 55.
- HORECKÝ, Ján: Poznámky o fungovaní čiarky. In: *Kultúra slova*, 1995, roč. 29, č. 2, s. 65 – 69.
- IVANOVÁ, Martina: *Syntax slovenského jazyka*. 2., uprav. a dopln. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2016. 283 s.

- KAČALA, Ján: Jednočlenné neurčitkové vety podmienené konštrukčne. In: Kultúra slova, 2009a, roč. 43, č. 6, s. 321 – 332.
- KAČALA, Ján: Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1991 v dejinách kodifikácií. In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009b, s. 27 – 33.
- KESSELOVÁ, Jana: Operátory na rozširovanie a rozvíjanie výpovede. In: Morfológické aspekty súčasnej slovenčiny. Ed. J. Dolník. Bratislava: Veda 2010, s. 326 – 386.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková. 5. uprav. a dopln. vyd. Martin: Matica slovenská 2020.
- MIKUŠIAK, Marek: Poznámky k pravopisu čiarky. In: Varia. XXIX. Eds. J. Hladký – A. Závodný. Trnava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV, pobočka pri Katedre slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave 2021, s. 83 – 87.
- MISLOVICOVÁ, Sibyla: Pravidlá slovenského pravopisu z hľadiska ich používania. In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009, s. 185 – 190.
- MRÁŽKOVÁ, Kamila – HOMOLÁČ, Jiří: Verbálně signalizované sebeoprávy nahrazením ve veřejných mluvených textech. In: Syntax mluvené češtiny. Eds. J. Homoláč – J. Hoffmannová – K. Mrázková. Praha: Academia 2019, s. 67 – 101.
- ORAVEC, Ján – BAJZÍKOVÁ, Eugénia: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Syntax. Bratislava: SPN 1982. 261 s.
- POVAŽAJ, Matej: Nové vydanie Pravidiel slovenského pravopisu. In: Kultúra slova, 1998, roč. 22, č. 2, s. 65 – 75.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Red. M. Považaj. 4. nezm. vyd. Bratislava: Veda 2013. 590 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Zost. Š. Peciar a kol. 11. zrevid. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1971. 422 s.
- ŠTĚPÁN, Josef: Přírovnávací vedlejší věty se spojkami *jako* a *než*. In: Naše řeč, 2014, roč. 97, č. 1, s. 13 – 25.
- VANČOVÁ, Iveta: Zmeny v Pravidlách slovenského pravopisu z r. 1991 a 1998 a školská prax. In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009, s. 191 – 196.
- VAŇKO, Juraj: O jednom type postupne rozvitého prívlastku. In: Slovenská reč, 1992, roč. 57, č. 4, s. 227 – 235.
- VAŇKO, Juraj: Sémantika, intonácia, interpunkcia. In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. M. Považaj. Bratislava: Veda 2009, s. 77 – 83.
- ZÁVODNÝ, Andrej: Prednášky a praktiká z morfológie slovenského jazyka. II. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2016. 120 s.

Internetové a korpusové zdroje

- [1] Jazyková poradňa: Aký je princíp dávania čiarky pred spojkami či, alebo a ani? Dostupné na: <https://jazykovapradna.sme.sk/q/3012/>, cit. 9. 6. 2021.
- [2] Jazyková poradňa: Píše sa čiarka pred výrazmi “a dokonca” a “či dokonca”? Dostupné na: <https://jazykovapradna.sme.sk/q/9632/>, cit. 9. 6. 2021.
- [3] Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Dostupný na: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- [4] VESELOVSKÁ, Ludmila: Nominální skupina. In: CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017. Dostupné na: https://www.czechency.org/slovník/NOMINÁLNÍ_SKUPINA, cit. 9. 6. 2021.